

Miljøverdiavgift, en løsning på en av klima- og miljøkrisens største utfordringer.

Løsningen på verdens miljøutfordringer innebærer å sette en rettferdig pris på miljøødeleggelser. Det vil påvirke forbrukeratferd og følgelig endre tilbud og etterspørsel, forskning og utvikling, og på sikt bygge opp under det som kan sies å være den optimale løsningen på miljø- og klimautfordringene; et velferdssamfunn basert på bærekraftig forbruk.

Tekst: Skage Grønneberg

Ingen land har foreløpig lyktes med verken å innføre en effektiv og rettferdig miljøprising eller oppnå en bærekraftig økonomisk vekst. Uten å heve den totale skattebelastningen i samfunnet, og uten å skade konkurranseevnen til innenlands produksjon av varer og tjenester, kan en miljødifferensiert merverdiavgift bidra til å oppnå begge disse målsetningene.

Roten til klima- og miljøutfordringene ligger i vårt forbruk. Hvert produkt vi konsumerer har et økologisk fotavtrykk som utgjør en miljøbelastning. Avtrykket varierer ikke bare mellom produktgrupper, men også mellom sammenlignbare produkter. For å opprettholde vårt eksistensgrunnlag, og stoppe ødeleggelsene av klodens økosystemer er vi avhengig av at det blir enkelt og lønnsomt å velge produktene med lavest miljøbelastning. For å oppnå dette må miljøbelastningene fremkomme av produktinformasjonen, men aller viktigst gjenspeiles i prisen på produktet. Dette vil være rettferdig, til samfunnets beste, og stimulere forskning og utvikling av bærekraftige produkter. For de fleste jeg snakker med virker dette innlysende; så hva er årsaken til at det ikke er slik i dag? Hvorfor er det kun et fåtall av produktene du og jeg konsumerer som har fått innberegnet sine miljøbelastninger i prisen?

Svaret er relativt enkelt. Myndigheter har, i tråd med miljøøkonomiske forskning, konkludert med at miljøregulering skal ilegges direkte der miljøskaden oppstår. I teorien er dette den mest treffsikre og effektive metoden, men i praksis fungerer den dårlig. Teorien legger til grunn at alle våre handelspartnere innfører sammenlignbar miljøprising på alle typer miljøbelastning. Den fraskriver et land alt ansvar for produksjons- og transportrelaterte miljøbelastninger forbundet med importerte produkter. En slik politikk fører med seg en rekke svært uheldige konsekvenser. Først og fremst gir den paradoksalt nok et konkurransefortrinn til de produkter som produseres i uregulerte markeder, og på den måten belønnes land som velger å ikke innføre miljøregulering. I frykt for å miste arbeidsplasser til uregulerte markeder skjærer derfor de fleste land sin konkurranseutsatte sektor ved å gi tilsvarende fritak for miljøregulering. I dagens marked vil det i praksis si at land med svak miljøregulering setter standarden. Resultatet er at den gjeldende bruken av miljøregulering er snever, og at miljøbelastningene ikke gjenspeiles i prisen til de fleste produkter som selges i Norge og i verden generelt. Dette gir lite insentiv til

både bedrifter og forbrukere til å endre kurs, og resulterer i et verdenssamfunn som ikke når sine miljømål.

For å bøte på dette må uregulerte miljøskader knyttet til produksjon og transport av importerte varer reguleres indirekte gjennom nasjonale tiltak i Norge. Da vil det spille mindre rolle hvor produktet er produsert, og man pålegger verken innenlandske bedrifter konkurransehemmende reguleringer eller favoriserer varer fra uregulerte markeder.

Et forslag som jeg nylig har drøftet i min masteroppgave er et system basert på miljødifferensiert merverdiavgift i kombinasjon med miljømerking. Modellen kategoriserer produktene, ut i fra deres økologiske fotavtrykk, i fire merverdavgiftsgrupper; 5, 20, 35 og 50 prosent. Bærekraftige produkter kan på denne måten få en avgiftslettelse tilsvarende avgiftsøkningen på miljøbelastende produkter. Slik vil prisdifferensieringen og miljøeffekten forsterkes, mens samfunnets totale skattebelastning forblir uendret. Produktets miljøkategori bør tydelig merkes og signalisere til forbrukeren at produktet har et lite, moderat, stort eller veldig stort miljøavtrykk.

Fra å være en tilnærmet nøytral skatt, vil merverdiavgiften bli en sterkt vridende skatt med et tydelig miljøformål. Merverdiavgiften kan relativt enkelt bli den skatten som setter en pris på miljøet, uansett vare eller tjeneste. Med en slik miljømoms vil man fortsatt kunne legge miljøreguleringer på nasjonale utslippet der det er hensiktsmessig, mens miljømomsen fungerer som en utjevningsavgift for manglende miljøregulering.

Bærekraftig forbruk skal være enkelt og lønnsomt. Lykkes vi i Norge kan modellen kopieres av andre land. Det er på høy tid å tenke nytt, og aller viktigst er det å sette en pris på miljøet, direkte eller indirekte. Det er avgjørende for fremtiden, til det beste for folk flest og det haster.